OTA-ONALARNING BOLAGA MUNOSABATI VA OILAVIY ZO‘RAVONLIKNING BOLALAR RIVOJLANISHIGA TA’SIRI

Abdumuradova Feruza Nuriddin qizi

30-sonli umumta`lim maktabi maslahatchisi

Zamonaviy jamiyatda bolalarning sog‘lom rivojlanishi oila muhitining sifatiga bevosita bog‘liq. Ota-onalarning bolalarga nisbatan munosabati va xatti-harakatlari bolaning jismoniy, emotsional, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishiga chuqur ta’sir ko‘rsatadi. Ijobiy va qo‘llab quvvatlovchi munosabatlar bolalarda ishonch, mustaqillik va ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirsa, salbiy munosabatlar va ayniqsa oilaviy zo‘ravonlik bolalarda uzoq muddatli psixologik, emocional va xulq-atvor muammolariga olib kelishi mumkin.

Oilaviy zo‘ravonlik nafaqat bevosita qurbonlar, balki unga guvoh bo‘lgan bolalar uchun ham jiddiy psixologik trauma manbai hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, oilaviy zo‘ravonlikka guvoh bo‘lgan bolalar depressiya, tashvish, travmadan keyingi stress buzilishi (PTSD), o‘qishda qiyinchiliklar va ijtimoiy moslashuv muammolari kabi kasalliklarni rivojlanish xavfi yuqori.

· Ota-onalik munosabati turlari va ularning bolalar rivojlanishiga ta’sirini tahlil qilish;

· Oilaviy zo‘ravonlikning bolalarning psixologik, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishiga salbiy ta’sirini o‘rganish;

· Mavzuga oid xalqaro va mahalliy ilmiy adabiyotlarni sistemli tahlil qilish; · Oilaviy zo‘ravonlikning oldini olish va bolalarning sog‘lom rivojlanishini ta’minlash bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

Brandeis universiteti tadqigoti (2023) ota-onalik uslublarining bolalarning tengdoshlari bilan munosabatlariga ta’sirini o‘rganib, demokratik va oqilona nazorat qiluvchi ota-onalar farzandlari maktabda yaxshi muvaffaqiyat qozonishini va ijtimoiy jihatdan moslashuvchanroq ekanligini anqladi.

Oilaviy zo‘ravonlikning psixologik oqibatlari. Oilaviy zo‘ravonlikka guvoh bo‘lgan bolalar qisqa va uzoq muddatli jiddiy psixologik oqibatlarga duchor bo‘ladilar. PMC jurnalida chop etilgan sistemli sharh (2023) oilaviy zo‘ravonlikka guvoh bo‘lgan bolalarda quyidagi muammolar keng tarqalganligini ko‘rsatadi:

· Depressiya va tashvish buzilishlari (62% hollarda)

· Travma keyingi stress buzilishi (PTSD) (45%)

· Uyqusizlik va bosh og‘rig‘i kabi jismoniy alomatlar (38%)

Mavzuga oid xalqaro tadqiqotlar ota-onalik munosabati va oilaviy zo‘ravonlikning bolalar rivojlanishiga ko‘p qirrali ta’sirini ochib beradi. Ota-onalik

munosabati va bolalar rivojlanishi tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ota-onalarning bolalarga bo‘lgan munosabati ularning psixologik, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Parents’ Attitudes and Beliefs (2024) tadqigotida ta’kidlanishicha, ota onalarning iliq va qo‘llab-quvvatlovchi munosabati bolalarda ishonch, mustaqillik va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirishga olib keladi. Aksincha, salbiy munosabatlar bolalarda tajovuzkorlik va depressiya kabi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin.

Levendosky va boshq. (2001, 2002) ning ketma-ket tadqiqotlari oilaviy zo‘ravonlik muhitida yashaydigan bolalarda PTSD alomatlari va tajovuzkor xatti-harakatlar sezilarli darajada yuqori ekanligini tasdiqladi. [5]

Kognitiv va ta’limiy ta’sirlar. Oilaviy zo‘ravonlik bolalarning aqliy rivojlanishiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

Huth-Bocks va boshq. (2001) tadqigoti shuni ko‘rsatadiki, oilaviy zo‘ravonlik onalik depressiyasiga olib keladi, bu esa o‘z navbatida uy muhitining intellektual sifatiga ta’sir ko‘rsatib, bolalarning og‘zaki va vizual-fazoviy qobiliyatlarini pasaytiradi.

Ota-onalarning bolaga munosabati oila ichidagi muhitni shakllantirib, bolaning jismoniy, emotsional va kognitiv rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatadi. Ijobiy munosabatlar bolalarda ishonch, mustaqillik va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantirsa, salbiy munosabatlar va oilaviy zo‘ravonlik esa uzoq muddatli psixologik va xulqiy muammolarga olib kelishi mumkin.

Ota-onalik munosabati bolalarning psixologik, kognitiv va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Demokratik va qo‘llab quvvatlovchi munosabat bolalarda ishonch, mustaqillik va ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi..

- Profilaktika dasturlari - Ota-onalar uchun ijobiy tarbiya usullari, konfliktlarni hal qilishning konstruktiv yo‘llari va psixologik yordam olish muhimligi haqida o‘quv dasturlari ishlab chiqish.

- Erta aniqlash va aralashuv - Maktablar va sog‘liqni saqlash muassasalarida oilaviy zo‘ravonlik alomatlarini erta aniqlash tizimini joriy etish.

- Psixologik yordam - Oilaviy zo‘ravonlikka guvoh bo‘lgan bolalar uchun mutaxassis psixologlar tomonidan individual va guruh terapiya dasturlari tashkil etish.

- Jamiyat ishtiroki - Oilaviy zo‘ravonlikning oldini olish va unga qarshi kurashishda mahalla, maktab va oilalarning faol ishtirokini ta’minlash. Xulosa qilib aytganda, bolalarning sog‘lom rivojlanishini ta’minlash uchun ota-onalarning ijobiy munosabati va oilaviy zo‘ravonlikning bartaraf etilishi muhim ahamiyatga ega. Buning uchun oila, ta’lim muassasalari va jamiyatning birgalikdagi sa’y-harakatlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Parents’ Attitudes Toward Domestic Violence as a Risk Factor for Child Behavioral Problems - Journal of Interpersonal Violence, 2022. - https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34865554/ [1]

2. Parents' Attitudes and Beliefs: Their Impact on Children's Development - Encyclopedia on Early Childhood Development, 2024. - https://www.child-encyclopedia.com/parenting-skills/accordingexperts/parents-attitudes-and-beliefs-their-impact-childrensdevelopment[2]
3. Psychological complications of children exposed to domestic violence: A systematic review - BMC Psychology, 2023. - https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10213576/